

Läbirääkimised 2012 kohalike eelarvete üle

Linnade ja Valdade Päevad 2012

16. veebruar 2012

Jüri Võigemast

Küsimused

- Kas riigi eelarvestrateegia praegusest kavandamisest piisab omavalitsustele pikaajaliseks planeerimiseks?
- Kas üldse ja kui palju arvestatakse omavalitsuste vajadusi?
- Kas praegune läbirääkimiste praktika on omavalitsuste jaoks aktsepteeritav?

Küsimuse all on ...

Keskvalitsuse ja kohaliku omavalitsuse suhe.

- Demokraatlikus ühiskonnas peetakse osapoolte vahel kõnelusi, ehk toimub dialoog.

- Millises protsessi etapis oleme ?

- Millisest suunast tuleme ja kuhu paistavad protsessid liikuva?

A...O...Y...A...O...Y...

- Mida ja miks omavalitsused on taotlenud ja taotlevad?

Omavalitsusliitude üldine taotlus

Omavalitsusliitude üldine taotlus

Kohalike omavalitsuste **tulubaasi tingimuste kujundamisel arvestatakse** kohalikele omavalitsustele seadusega ja seaduse alusel pandud ülesannete täitmiseks vajalike kulutuste katmise vajadusega.

- Riigi eelarvestrateegia dokumendis kajastatakse kohalike omavalitsuste tulubaasiga seonduv informatsioon ja**

- tuuakse välja ministeeriumide haldusalade raames riigieelarvest kohalikele eelarvetele suunatavate vahendite mahud,**

mis võimaldaks kohalikel omavalitsustel täita kohalike omavalitsuste finantsjuhtimise seadusega pandud **kohustust keskpikaks planeerimiseks.**

Kohalike omavalitsuste ülesanded

Kohalike omavalitsuste ülesanded (KOKS):

*§ 6. Omavalitsusüksuse ülesanded ja pädevus

(1) **Omavalitsusüksuse ülesandeks on korraldada** antud vallas või linnas sotsiaalabi ja -teenuseid, vanurite hoolekannet, noorsootööd, elamu- ja kommunaalmajandust, veevarustust ja kanalisatsiooni, heakorda, jäätmehooldust, ruumilist planeerimist, valla- või linnasisest ühistransporti ning valla teede ja linnatänavate korrashoidu, **juhul kui need ülesanded ei ole seadusega antud kellegi teise täita.**

Kohalike omavalitsuste ülesanded

Kohalike omavalitsuste ülesanded (KOKS):

§6(2) Omavalitsusüksuse ülesanne on korraldada antud vallas või linnas koolieelsete lasteasutuste, põhikoolide, gümnaasiumide ja huvikoolide, raamatukogude, rahvamajade, muuseumide, spordibaaside, turva- ja hooldekodude, tervishoiuasutuste ning teiste kohalike asutuste ülalpidamist, juhul kui need on omavalitsusüksuse omanduses.

Nimetatud asutuste osas võidakse seadusega ette näha teatud kulude katmist kas riigieelarvest või muudest allikatest.

Kohalike omavalitsuste ülesanded

Kohalike omavalitsuste ülesanded (KOKS):

§6(3) Lisaks käesoleva paragrahvi 1. ja 2. lõikes sätestatud ülesannetele otsustab ja korraldab omavalitsusüksus neid kohaliku elu küsimusi:

- 1) mis on talle pandud teiste seadustega;
- 2) mis ei ole seadusega antud kellegi teise otsustada ja korraldada.

Kohalike omavalitsuste ülesanded

Ehk:

Kohaliku omavalitsuse eelarvetulud on vajalikud kohaliku omavalitsuse ülesannete täitmiseks:

Seadusega ja seaduse alusel pandud kohustused;

Riiklikud kohustused;

Vabatahtlikud ülesanded

Kohalike omavalitsuste ülesanded

Eeltoodul põhineb kohalike omavalitsuste ühishuvi:

Kohalike omavalitsuste ühine huvi on kohalikele omavalitsustele stabiilse, seadustele ning Euroopa kohaliku omavalitsuse hartale põhineva tulubaasi kindlustamine, **mis tagaks kohalikule omavalitsusele seadustega ja seaduste alusel pandud ülesannete täitmiseks vajaliku tulubaasi ning võimaldaks kohalikuks arenguks vajalikud investeeringud ja omavalitsuste jätkusuutliku arengu.**

Eelarveläbirääkimised

Alates aastast 1994 töötatakse omavalitsusliitudes iga-aastaselt läbi, lepitakse kokku ja esitatakse Omavalitsusliitude Koostöökogu poolt **ettepanekud eelarveläbirääkimisteks** Valitsuskomisjoniga:

Kolm ajalist moods:

- Sh Järgmine aasta (...2012; **2013**; 2014; ...)
- Sh Keskpikk perspektiiv, 4 a (...2012-2015; **2013-2016**; 2014-2017);
- Euroopa Liidu finantseerimisperiod (2007-2013; **2014-2020**)

Omavalitsused põhihuvid, probleemid ja arenguvajadused

- Kohalikud omavalitsused on **põhihuvid, probleemid ja arenguvajadused** ühiselt ära fikseerinud omavalitsusliitude arengudokumentides, mis on vastu võetud üldkoosoleku poolt:
- Eesti Linnade Liidu tegevussuunad aastateks 2010-2013.
16.02.2010.
<http://www.ell.ee/15000>
- Eesti Maaomavalitsuste Liit. Pikaajaline tegevuskava.
<http://www.emovl.ee/files/619659772.rtf>
- Omavalitsusliitude Koostöökogu ettepanekud Valitsuskomisjoni ja Omavalitsusliitude Koostöökogu eelarveläbirääkimisteks 2012. aasta riigieelarve ettevalmistamise ja muudes küsimustes.
15.04.2011

<http://portaal.ell.ee/15805>

Eelarveläbirääkimiste lõpp-protokoll

Läbirääkimiste lõpp-protokoll 2011

Üksikasjalik ülevaade omavalitsusliitude poolsetest taotlustest, valitsuskomisjoni seisukohtadest, kokkulepetest ja eriarvamustest:

VALITSUSKOMISJONI JA OMAVALITSUSLIITUDE
KOOSTÖÖKOGU DELEGATSIOONI LÄBIRÄÄKIMISTE
LÕPP-PROTOKOLL 2012. AASTA RIIGIEELARVE OSAS

Läbirääkimiste lõpp-protokoll 2012 aasta Riigieelarve
eelnõu seletuskirja Lisa 2:

<http://www.riigikogu.ee/?page=eelnou&op=ems&eid=1408520&emshelp=true&u=20111104110917>

...0...

... tuleme väga tõsise tagasilöögi poolt.

Kohalike omavalitsuste tulubaas 2007 - 2012

KOV tulubaas	2007	2008	2009	2010	2011	2012*
						<i>RM prognoos*</i>
Tulumaks	628 027 533	734 227 214	634 107 125	584 690 333	618 539 390	664 000 000
Tasandusfond	91 393 657	91 393 657	70 398 681	70 398 681	72 316 030	72 316 030
Maamaks	34 471 318	47 977 841	48 249 361	51 306 688	51 467 441	51 000 000
Kohalikud maksud	9 318 145	11 797 026	9 452 275	14 231 290	25 508 416	8 791 956
Keskkonnatasud	13 962 443	15 990 761	15 626 987	17 419 967	18 105 872	17 419 967
Tulubaasi täiendus			5 112 932	4 473 815		
Tulubaas kokku	777 173 096	901 386 500	782 947 361	742 520 774	785 937 149	813 527 953
Tulubaas võrreldes 2007. aastaga				<i>min</i>		
%%		16,0%	0,7%	-4,5%	1,1%	4,7%
€		124 213 404	5 774 265	-34 652 322	8 764 053	36 354 857
Tulubaas võrreldes 2008. aastaga						
- %%			-13,1%	-17,6%	-12,8%	-9,7%
- €			-118 439 139	-158 865 726	-115 449 351	-87 858 547

Üksikisiku tulumaks 2007-2012

Üksikisiku tulumaks	2007	2008	2009	2010	2011	2012
						<i>RM prognoos*</i>
Üksikisiku tulumaks	628 027 533	734 227 214	634 107 125	584 690 333	618 539 390	664 000 000
	11,9%	11,9%	11,4%	11,4%	11,4%	11,4%
Tulumaks võrreldes 2007. aastaga				<i>min</i>		
%%		16,9%	1,0%	-6,9%	-1,5%	5,7%
€		106 199 681	6 079 592	-43 337 200	-9 488 143	35 972 467
Tumaks võrreldes 2008. aastaga						
- %%			-13,6%	-20,4%	-15,8%	-9,6%
- €			-100 120 089	-149 536 881	-115 687 824	-70 227 214

Kohalikud maksud 2007-2012

KOV tulubaas	2007	2008	2009	2010	2011	2012
						<i>RM prognoos*</i>
Kohalikud maksud	9 318 145	11 797 026	9 452 275	14 231 290	25 508 416	8 791 956
Tulubaas kokku	777 173 096	901 386 500	782 947 361	742 520 774	785 937 149	813 527 953
Kohalike maksude osakaal tulubaasis	1,2%	1,3%	1,2%	1,9%	3,2%	1,1%

Kohalikud maksud

KOV iseseisev maksustamisõiguse ulatus: 1-2%:

Kohalike omavalitsuste maksutulude prognoos 2012:

**kokku 741,2 milj eurot, sh kohalikud maksud 8,8 milj eurot
ehk 1,2%**

*** (2011: vastavalt 713,6 ja 25,5 milj eurot ehk 3,5%)**

*** (2010: vastavalt 667,2 ja 14,2 milj eurot ehk 2,1%)**

*** (2009: vastavalt 707,4 ja 9,5 milj eutot ehk 1,3%)**

Kohalike omavalitsuste tulubaas 2009 – 2012 (2013?)

Kohalike omavalitsuste tulubaas (veebruar 2009- ...):

I Riiklikud maksud

* **Füüsilise isiku tulumaks**: 11,93% - (2009: 11,4%)

* **Maamaks** (2013 kodualuse maa maksuvabastus)

* **Keskkonnatasud**

II Kohalikud maksud

* **Mootorsõidukimaks**

* **Paadimaks** (kuni 2012)

Loomapidamismaks

* **Müügimaks** (kuni 2012)

Reklaamimaks

Teede ja tänavate sulgemise maks

Lõbustusmaks

Parkimistasu

III Tasandusfond: 91,4 milj eurot - (2009: 70,4 milj eurot)

Millises protsessi etapis oleme ?

- ... me teame, mis oli eile;
- teame enamvähem, mis on täna;
- püüame prognoosida ja vaadata, kuidas paistab tulevik.

Kohalikel omavalitsustel on oma valla/linna arengukavad, valdkondlikud arengukavad jm strateegia ja arendusdokumendid, samuti tegevuskavad nende elluviimiseks.

Kohalikel omavalitsustel on oma eelarved ja eelarvekavad.

Mida me enda käest küsime:

- Millised on kohaliku omavalitsuse võimalused oma ülesannete täitmiseks, milliseid ressursse saame kasutada, mille pinnal tulevikku kavandada – aastaks, kaheks, neljaks, seitsmeks
- Kust me saame informatsiooni, teadmised ja aluse, et natuke pikemalt edasi vaadata ja kaugemale näha;
- Millele toetame oma plaanid ja kavandame tegevused.

Omavalitsusliitude üldine taotlus

Kohalike omavalitsuste tulubaasi tingimuste kujundamisel arvestatakse kohalikele omavalitsustele seadusega ja seaduse alusel pandud ülesannete täitmiseks vajalike kulutuste katmise vajadusega.

Riigi eelarvestrateegia dokumendis kajastatakse kohalike omavalitsuste tulubaasiga seonduv informatsioon ja

tuuakse välja ministeeriumide haldusalade raames riigieelarvest kohalikele eelarvetele suunatavate vahendite mahud, mis võimaldaks kohalikel omavalitsustel täita kohalike omavalitsuste finantsjuhtimise seadusega pandud kohustust keskpikaks planeerimiseks.

Kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seadus

KOFS

Eelarvestrateegia – kohaliku omavalitsuse üksuse arengukavast (4) tulenev finantsplaan nelja (4) eelseisva eelarveaasta kohta;

Eelarvestrateegia koostatakse arengukavas sätestatud eesmärkide saavutamiseks, et planeerida kavandatavate tegevuste finantseerimist.

Kohaliku omavalitsuse üksus esitab andmed eelarvestrateegia kohta eelarveaastale eelneva aasta 15. oktoobriks. (so 2012)

Kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seadus

... oleme jõudnud kokkuleppele, et RESis kajastatakse kohalike omavalitsuste tulubaasi alane informatsioon.

RES 2012-2014 Kohalikud omavalitsused (Lk 42)

Kohalikud omavalitsused

•Kohaliku omavalitsuse üksused (226 üksust) täidavad olulist rolli avaliku sektori ülesannete täitmisel. Olenemata suurusest täidetakse samu ülesandeid – korraldatakse koolide, koolieelsete lasteasutuste, huvikoolide, kultuurimajade, raamatukogude, muuseumide, spordirajatiste, hooldekodude ja tervishoiuasutuste ülalpidamist, sotsiaalabi ja –teenuste osutamist, vanurite hoolekannet, noorsootööd, elamu- ja kommunaalmajandust, veevarustust ja kanalisatsiooni, heakorda, jäätmehooldust, territoriaalplaneerimist, valla- või linnasisest ühistransporti ning valla teede ja linnatänavate korrashoidu. **Kokku ulatus nende kulude maht 2010. aastal 1249 mln euroni (kassapõhiselt). Sellest 72% moodustasid tegevuskulud.**

RES 2012-2014 Kohalikud omavalitsused (Lk 42)

RES Tabel 3 . Kohaliku omavalitsuse üksuste koondnäitajad (mln eurot)

KOV	2007	2008	2009	2010	2011*	2012*	2013*	2014*	2015*
TULUD KOKKU	1 288	1 454	1 292	1 270	1 355	1 380	1 400	1 415	1 445
- Tulumaks	627	734	634	585	615	652	696	737	782
- Tasandusfond	91	91	70	70	72	72	72	72	72
KULUD KOKKU	1 305	1 518	1 358	1 249	1 355	1 435	1 455	1 460	1 490
KASSAPÕHINE TASAKAAL	-19	-57	-76	27	0	-55	-55	-45	-45

RES 2012-2014 Kohalikud omavalitsused (Lk 42)

Kohalikud omavalitsused

Riigi maksutulud sotsiaalmaksuta vähenesid 2008. aastal. Samal ajal jätkasid kohaliku omavalitsuse üksuste tulud kiire kasvuga. 2010. aastaks on mõlema tulude näitaja vähenenud samas tempos ning on 9%-11% madalamal tasemel kui 2007. aastal.

Seejuures on vähenenud riigi võimalused kohaliku omavalitsuse üksuste toetamisel. Seda aitab osaliselt kompenseerida välistoetuste oluline suurenemine.

Kohaliku omavalitsuse üksustel on võimalik saada perioodil 2011.–2015. välistoetusi ca 350 mln eurot, arvestamata siinkohal toetusi veeinfrastruktuuri ja jäätmete projektideks.

Peamiselt on need suunatud lasteaedade, koolide, kultuurimajade, noortekeskuste vms investeeringuteks.

RES 2012-2014 Kohalikud omavalitsused (Lk 42)

Kohalikud omavalitsused

- **Eelarvevõimaluste tekkimisel** vaadatakse üle kohaliku omavalitsuse üksuste tulubaasi kujunemise alused võttes arvesse nende koonddefitsiiti. **Hetkel ei ole kavandatud kohaliku omavalitsuse üksuste tulumaksu ja tasandusfondi suurendamist.**
- Koduomanike maksukoormuse vähendamiseks **kaotatakse alates 2013. aastast maamaks kodu alusele maale** tiheasustusega piirkonnas kuni 1500 m² ja hajaasustusega piirkonnas kuni 2 ha ulatuses. **Kodude maamaksukoormuse alandamiseks eelarvele neutraalsel viisil koostatakse analüüs, mis muuhulgas arvestab ka omavalitsuste tulubaase.** Kinnisvara maksu ei kehtestata.
- Noorte huvitegevuses osalemise suurendamiseks ja riskikäitumise vähendamiseks **kehtestatakse 2014. aastast ringiraha kuni 130 eurot** aastas igale kooliealise (6–19-aastane) lapsele.

RES 2012-2014 Kohalikud omavalitsused

Kohalikud omavalitsused

- Heitmekvoodi müügist laekunud vahenditest on ca 40 mln eurot suunatud kohalike omavalitsuste 237 objekti energiasäästlikumaks muutmiseks (sh koolid, lasteaiad, sotsiaalhoolekande asutused, kultuurimajad jms). Projektid teostatakse aastatel 2011–2012.
- Suurendatakse kohalike teede hoiu rahastamise osakaalu üldises teehoiu rahastamises. Täpsem jaotus lepitakse kokku igaaastase riigieelarve koostamise protsessis.

Kust veel saada omavalitsuse ülesannete täitmise pikemaajaliseks kavandamiseks vajalikku informatsiooni ja kindlust planeerimiseks?

KOV riigieelarvest eraldatavad toetused

KOV riigieelarvest eraldatavad toetused:

IV Toetusfond

sh hariduskulud

sh toimetulekutoetus

sh sotsiaaltoetuste ja -teenuste osutamise toetus

sh sündide ja surmade registreerimise toetuseks

sh väikesaarte toetus

V Eraldised avalikult kasutatavate kohalike teede hoiuks

VI Projektipõhised toetused

KOV riigieelarvest eraldatavad toetused

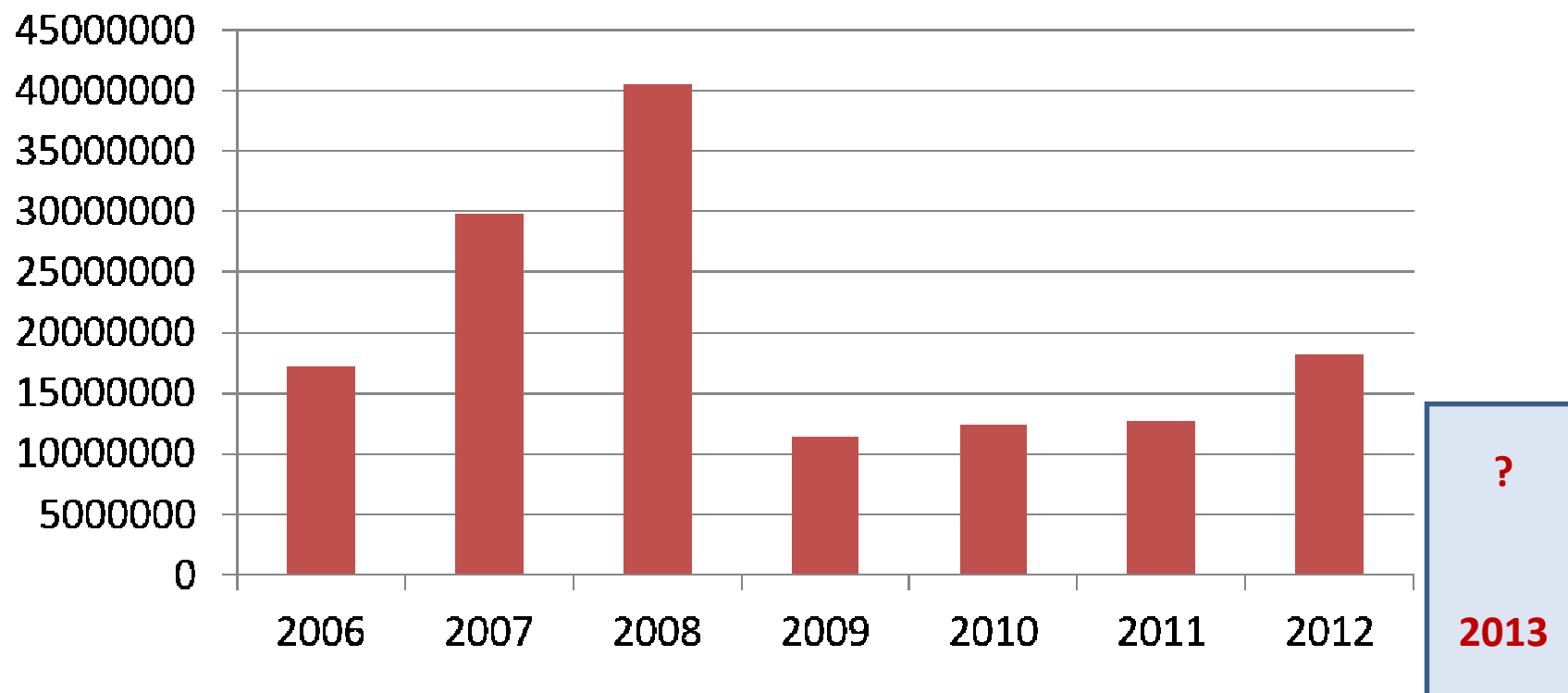
V Eraldised avalikult kasutatavate kohalike teede hoiuks

Kütuseaktsiisist kohalikele teedele	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
R/E eraldises kohalikele teedele	17 192 233	29 782 828	40 456 074	11 376 273	12 334 948	12 654 506	18 142 627
Kütuseaktsiisist %%	5%	10%	15%	5%	5%	5%	6,7%
Kasv		12 590 595	10 673 246	-29 079 801	958 675	319 558	5 488 121
Kasv %%		73%	36%	-72%	8%	3%	43%

KOV niigieelarvest eraldatavad toetused

V Eraldised avalikult kasutatavate kohalike teede hoiuks

R/E eraldised kohalikele teedele

KOV riigieelarvest eraldatavad toetused

IV Toetusfond

2011 ja 2012. aasta riigieelarve seaduses planeeritud tasandus- ja toetusfondi summad:

	2011	2012	2013
Toetusfond:	230 511 081 €	231 046 535 €	?
sh hariduskulud:	200 923 713 €	200 797 158 €	?
sh toimetulekutoetus:	26 337 991 €	27 000 000 €	
sh sotsiaaltoetuste ja -teenuste osutamise toetus:	2 816 375 €	2 816 375 €	
sh sündide ja surmade registreerimise toetuseks:	17 576 €	17 576 €	
sh väikesaarte toetus:	415 426 €	415 426 €	

Teades, et ...

KOV iseseisev maksustamisõiguse ulatus: 1-2%:

Tuleb ikka ja jälle tõdeda:

Kohalike omavalitsuste tegutsemistingimused sõltuvad riigi tasandil, so

* Riigikogu,

* Vabariigi Valitsus,

* ministeeriumid, vastu võetavatest otsustest (seadused, määrused, riigieelarve),

samuti neist protsessidest, mis toimuvad

* Euroopa ja

* maailma ulatuses.

Võimalused:

- * **Hea tahe**, kaasatus ja partnerlus
- * Euroopa Kohalike Omavalitsuste Harta põhimõtted
- * Tõhus **protsesside analüüs**
- Strateegiline ja keskpikk planeerimine

riigi eelarvestrateegia dokumendis kajastatakse kohalike omavalitsuste tulubaasiga seonduv informatsioon ja

tuuakse välja ministeeriumide haldusalade raames riigieelarvest kohalikele eelarvetele suunatavate vahendite mahud

Partnerlussuhete arendamine

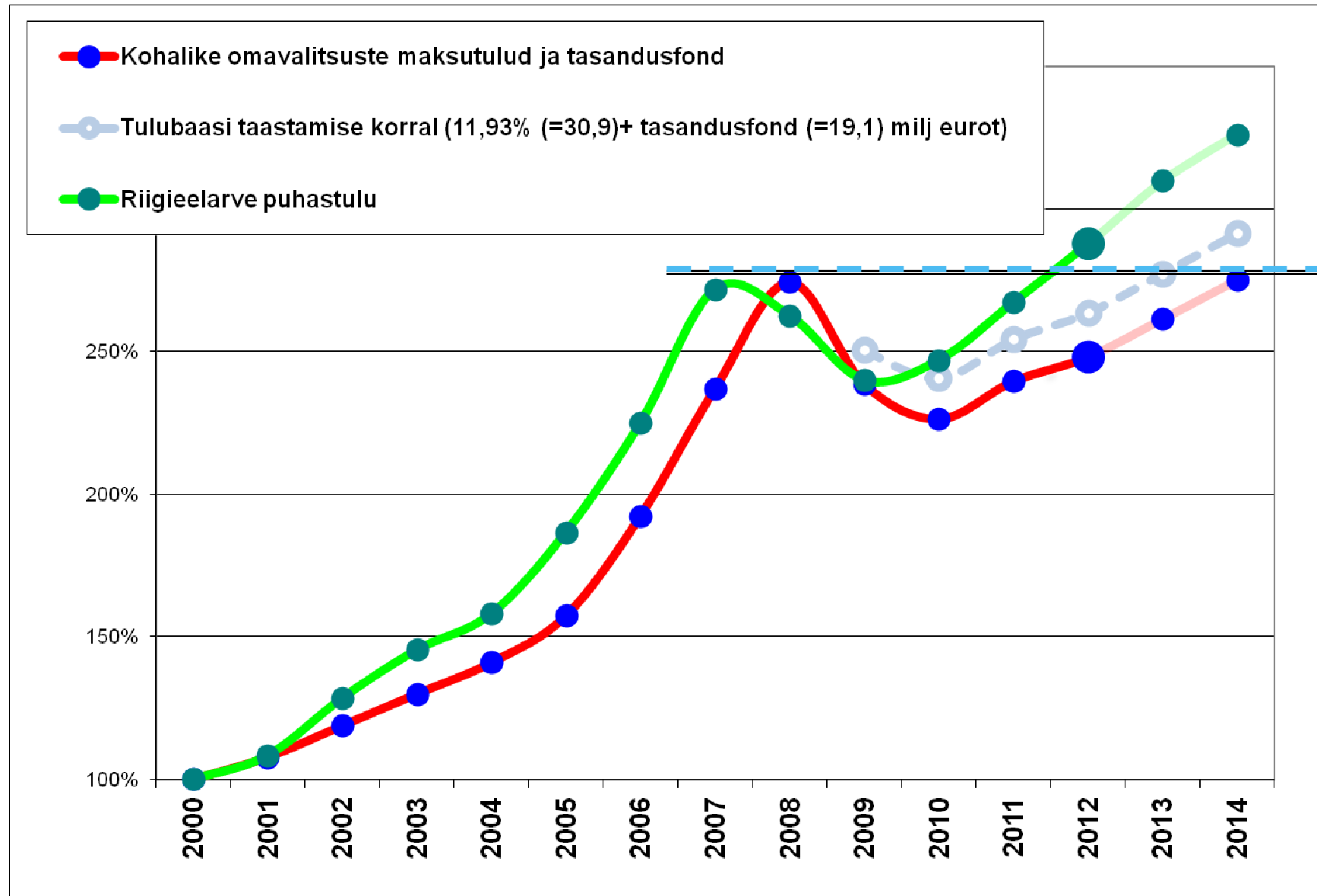
Tugevdatakse keskvalitsuse ja kohaliku omavalitsuse partnerlussuhteid ja koordineerimist, kaasajastatakse Valitsuskomisjoni ja Omavalitsusliitude Koostöökogu eelarveläbirääkimiste õigusruum.

Analüüsitakse ning kavandatakse koostöös omavalitsusliitudega tegevused Riigikohtu lahendis, CLRAE raportis ning OECD raportis kohaliku omavalitsuse arengu strateegiliste ettepanekute realiseerimise osas.

Kohalike omavalitsuste tulubaas 2007 - 2012

Protsessi üldpilt 2000 - 2014

Millised valikud tehakse kriisist väljumisel 2012 KOV suunal ?

KOV tulubaas 2007-2014

*Kohalike omavalitsuste tulubaasi kujunemise protsessi ja riigieelarve puhastulude kujunemise protsessi suunad jooksevad lahku.

* Mida aasta edasi kohalike omavalitsuste tulubaasi taastamise ja tugevdamisega viivitada, seda suuremaks venib lõhe kohalike eelarvete tulubaasi ja keskvalitsuse eelarve puhastulude vahel.

Riigieelarve maksutulud ja sotsiaalkindlustusmaksed 2007 - 2012

RE maksud ja sotsiaalkindlustusmaksed	2007	2008	2009	2010	2011	2012
-	-					<i>RM prognoos*</i>
RE maksud ja sotsiaalkindlustusmaksed	4 328,0	4 497,4	4 076,3	4 045,6	4 342,1	4 659,7
Füüsilise isiku tulumaks	305,9	276,7	154,5	191,7	227,3	253,5
Juriidilise isiku tulumaks	261,0	266,3	256,3	193,8	201,1	215,0
Sotsiaalmaks	1 742,7	2 000,4	1 794,9	1 697,6	1 801,4	1 923,9
Raskeveokimaks	4,2	4,0	3,5	3,5	3,7	3,8
Käibemaks	1 425,5	1 313,3	1 202,1	1 248,2	1 343,3	1 433,1
Aktsiisid	523,7	573,4	627,5	666,3	717,0	777,4
Alkoholiaktsiis	147,9	155,6	160,4	165,2	178,6	193,0
Tubakaaktsiis	97,7	97,1	133,4	114,7	144,5	169,0
Kütuseaktsiis	278,2	300,2	311,6	357,1	361,4	382,0
Pakendiaktsiis	-0,1	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1
Elektriaktsiis	0,0	20,4	22,0	29,3	32,3	33,3
Muu aktsiis	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Hasartmängumaks	29,8	30,9	17,8	20,6	19,3	19,8
Tollimaks	35,1	32,5	19,7	23,8	29,1	33,2
RE maksutulud ilma sotsiaalkindlustusmakseteta	2 585,3	2 497,0	2 281,4	2 348,0	2 540,7	2 735,8
			<i>min</i>			
Maksutulud ilma sotsiaalkindlustusmakseteta võrreldes 2007. aastaga						
%%		-3,4%	-11,8%	-9,2%	-1,7%	5,8%
€		-88,3	-303,9	-237,3	-44,6	150,5
Maksutulud ilma sotsiaalkindlustusmakseteta võrreldes 2008. aastaga						
%%			-8,6%	-6,0%	1,7%	9,6%
€			-215,7	-149,1	43,7	238,7

Täna kaasa mõtlemast!